

Forum socijalna demokratija
Vizije i opcije za JIE

9

Između starih recepata i novih izazova: Evropska levica mora da se preorijentiše

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

Šta predstavlja socijaldemokratija u svetu globalizacije danas?
Šta predstavlja socijalna demokratija?

Da li je zainteresovanost građana za politiku još uvek prisutna u dovoljnoj meri? Da li je moguće ponovo je probuditi?

Koje konkretne politike su se pokazale kao moguće za realizaciju?
Koliko su one bile uspešne?

Ova i ostala pitanja su značajna u svim delovima sveta. Serijom publikacija „**Forum Socijalna demokratija – vizije i opcije za jugoistočnu Evropu**“ Fondacija Fridrih Ebert želi da pruži svoj doprinos raspravi o tim temama u jugoistočnoj Evropi. Publikacije prati internet forum (www.forum-socijal-democracy.org). Pozivamo sve čitaoce da se aktivno uključe u ove rasprave.

Friedrich Ebert Stiftung

Predstavništvo Beograd
Simina 1
11 000 Beograd
Srbija

Friedrich Ebert Stiftung

Predstavništvo Sarajevo
Sumbula Avde 7
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Friedrich Ebert Stiftung

Predstavništvo Zagreb
Praska 8
10 000 Zagreb
Hrvatska

- Tekst je objavljen i na makedonskom, albanskom i bugarskom jeziku
- Sve tekstove možete pronaći na internetu www.fes.org.yu

Između starih recepata i novih izazova: Evropska levica mora da se preorijentiše

- *Evropske partije levog centra nalaze se pred završetkom jednog političkog ideološkog ciklusa. Projekti tehnokratskih reformskih levičara „Novi centar“ i „Treći put“ više nisu u stanju da u dovoljnoj meri mobilišu birače.*
- *Posledice evropeizacije i globalizacije su se negativno odrazile na strateške grupe birača partija levog centra, dok su se istovremeno obećanja strategije modernizacije, koja se bazirala na naporima političkog obrazovanja, samo delimično mogla biti ispunjena.*
- *Kada se radi o mnogim društvenim pitanjima partije levog centra su danas znatno udaljene od pozicija tradicionalnih stalnih birača. Neophodno je razviti novi politički projekat, koji će se distancirati od uskog ekonomizma reformskih projekata poslednjih godina i dati odgovore na socijalne probleme koji su do sada potiskivani ili tabuizirani, pri čemu neće biti napušten strateški teren političkog centra.*

Kriza levog centra

Zapadnoevropske partije levog centra nalaze se u krizi. Broj zemalja u kojima su one na vlasti značajno se smanjio nakon kraja devedesetih godina prošlog veka. Na izborima su pretrpljeni porazi čak i tamo gde je vlada bila uspešna. Čak i u četiri od pet skandinavskih zemalja – za mnoge posmatrača to su socijaldemokratska društva par excellence – trenutno su na vlasti konzervativni predsednici vlada. Neke stvari ukazuju na to da se kod oviakvih razvoja ne radi (samo) o normalnim oscilacijama političkih raspoloženja, već o kvalitativno novom izazovu: partije

levog centra gube svoje glasove na samo u korist svojih tradicionalnih protivnika iz desnog centra, već sve više i u korist novih desno orijentisanih populističkih odnosno ekstremnih desnih partija.¹ Delom je alarmantno do koje mere su ove partije uhvatile korena u tradicionalnom miljeu stalnih birača levice: prilikom prve runde francuskih predsedničkih izbora 2002. godine Žan Mari Le Pen (Jean-Marie Le Pen) je bio kandidat koji je od zaposlenih u zemlji dobio najviše glasova.²

¹ To ne važi samo za Italiju (Forza Italia, MSI, Lega Norte), ili Francusku (Front National), već i za Holandiju (Liste Prim Fortyn), Belgiju (Vlaamse Belang), Austriju (FPÖ), Dansku, Švedsku i uz određene tendencije čak i za Veliku Britaniju, gde laburističku partiju ugrožava „British National Party“.

² Guibert/Mergier, 2007. str. 18. Ovakav razvoj prati duboka organizaciona kriza partija. One masivno gube članove (britanska laburistička partija je od 1997. godine izgubila skoro polovinu svojih članova), a time i sposobnost da organizuje izborne ili mobilizacione kampanje.

Istraživanje uzroka: Kraj jednog ciklusa

Autor je uveren da ovakav razvoj obeležava kraj jednog političkog ideološkog ciklusa: centralističko-tehnokratski projekat koji je dugo godina bio uspešan poput „trećeg puta“ u Velikoj Britaniji, „novog centra“ u Nemačkoj ili Bil Klintonove (Bill Clinton) „triangulacije“ dostigao je svoje granice i delom je sam sebe politički nadživio.

Ovaj projekt karakteriše uspešno prilagođavanje partija levog centra izmenjenim izbornim očekivanjima i izmenjenim odnosima na svetskoj političkoj i ekonomskoj sceni nakon sredine osamdesetih godina. On predstavlja pravu i kongenijalnu interpretaciju političkog duha vremena i omogućava partijama levog centra u drugoj polovini devedesetih godina da se etabliraju kao dominantna politička sila u Evropi. Sadržinski gledano različita pravila igre ovog projekta su nalikovala jedno drugom: zasnivala su se na kombinaciji umereno neoliberalnih pozicija u ekonomskoj i fiskalnoj politici sa insistiranjem na određenoj ulozi (socijalne) države i naglaskom na liberalno progresivno gledište kada se radi o pitanjima kulture i vrednosti, koja su kao dokaz autentično „progresivnog“ ubeđenja simbolički dostigla popriličan značaj. Reforme tržišta rada kao i smanjenje i prestrukturiranje usluga koje pruža socijalna država povezani su sa smanjenjem redistributivnih elemenata u poreskom sistemu, sa privatizacijom javnih preduzeća i usluga kao i sa usmerenjem i prilagođavanjem tržišta i socijalnog sistema evropskom prostoru (izgradnja evropskog tržišta, kontinentalna politika deregulacije i konkurencije, zajednička moneta, dalekosežna ograničenja nacionalnih politika po pitanju industrije i lokaliteta). Nove grupe birača iz nižih srednjih slojeva prezentuju se u partijama levog centra kao „more effective managers of capitalism“ (Vilijam E. Paterson - William E. Paterson). Istovremeno je obrazovni sektor pomeren ka centru političkog projekta i opterećen zadacima koji su zantno prevazilazili klasično razumevanje politike obrazovanja. Obrazovanje je u ovom projektu zamenilo redistributivnu fiskalnu politiku posleratnog vremena kao centralni instrument političke reforme; preko investicija u obrazovanje sada je u budućnosti trebalo rešavati i pitanja socijalne pravde, nezaposlenosti i konkurentnosti na međunarodnom planu.

Ovakva politika je progresivnim partijama omogućavala da deceniju i po pobeđuju na izborima i manje ili više uspešno vladaju. Danas se, međutim, čini, da ovakva politička ponuda „tehnokratskih levičara reformista“ (Verner A. Perger – Werner A. Perger) više nije dovoljno atraktivna kako bi bila ubedljiva za većinu i doprinela pobedi na izborima (Perger, 2007. str. 52-61). Pokazalo se da sve više pitanja i problema ostaje teško rešivo i bez odgovora.

Globalizacija i evropeizacija (kao posebna evropska forma internacionalizacije) je negativno uticala na relativnu ekonomsku situaciju zaposlenih u Evropi. Vlade „trećeg puta“ tu skoro da nisu mogle ništa da promene. Kvota zarada – dakle udeo dohodka od nesamostalnog rada (naknada zaposlenima) u ukupnom dohotku nacije – je u Evropskoj Uniji u poslednjih 25 godina kontinuirano pala sa 72,1% na 68,4%. Paralelno sa tim značajno je povećan broj radnih ljudi – kvota zaposlenosti je porasla sa 61,2%, kakva je bila sredinom devedesetih godina, na 64,5%, koliko iznosi danas. To praktično znači da veći broj zaposlenih među sobom deli relativno manju količinu zarada. U istom periodu je došlo do znatnog povećanja polarizacije dohodaka. Gini-indeks socijalne nejednakosti se u mnogim zemljama Zapadne Evrope povećao nakon osamdesetih godina (Lidl / Lere - Liddle/Lerais, 2007, str. 30). S obzirom na ovakav razvoj, centralno obećanje reformske levice – da će zahvaljujući efikasnijoj tehnokratskoj politici i sistemskim reformama koje se mogu realizovati efikasnije nego bilo ko drugi zastupati ekonomske i socijalne interese „običnih ljudi“ – izgubilo je verodostojnost u okruženju koje je pretrpelo negativne posledice.

- Istovremeno i drugi tradicionalni odgovor partija levog centra na probleme ekonomskih promena – obećanje da će stvaranjem integrisanog ekonomskog i političkog područja u okviru Evropske Unije biti moguće stvaranje novog i efikasnijeg okvira za oblikovanje socijalne i ekonomske politike – gtubi na prihvaćenosti. Danas mnogi građani Evrope negativno ili skeptično posmatraju Evropsku Uniju i to ne samo u Francuskoj ili Holandiji, gde su referendum

Tabela: ekonomska tragedija evropske integracije, 1961-2005.

Godina	1961-1970	1971-1980.	1981-1990.	1991.-2000.	2001.-2005.
Rast	4,8	3,0	2,4	2,1	1,6
Nezaposlenost	2,0	3,8	8,5	9,4	7,8
Kvota zarada	72,3	73,9	72,1	69,2	68,4

Izvor: Dauerstädt, str. 28-46 – cifre se odnose na EU-15

o uvođenju evropskog Ustava propali (Kuperus / Cuperus, 2006, str. 65-90). Ne radi se tu ni u kom slučaju o iracionalnoj reakciji; koliko god da je Evropska Unija bila uspešna kao mirotvorni i spoljnopolitički instrument, toliko su nezadovoljavajući njeni dugoročni rezultati na poručju privrednog rasta i nezaposlenosti. Mihael Dauderštet (Michael Dauderstädt) u tom kontekstu govori o „ekonomskoj tragediji evropske integracije“.

- I obećanja „revolucije obrazovanja“ su se pokazala prilično jalovim. Nezaposlenost među mladima prema zvaničnim statistikama u Evropi iznosi 18,7%, pri čemu su realne brojke verovatno više. Socijalna pristupačnost obrazovnih sistema se nije poboljšala (čak se i pogoršala), a broj osoba koje su uspešno okončale srednje obrazovanje se u poslednjih 20 godina na području Evropske Unije skoro i nije promenio (Liddle/Lerrais, 2007, str. 24). U Nemačkoj je broj studenata porastao za 0,5% (FAZ 21.08.07.). Nedovoljno finansiranje u okviru nekih sistema obrazovanja je istovremeno dovelo do podrivanja kvaliteta univerzitetskih diploma i snižavanja njihove vrednosti na tržištu rada. Novi poslovi se većinom ne pojavljuju u visokoplaćenom sektoru ekonomije pružanja usluga, nego često na dnu lestvice: zanimanje koje je devedesetih godina u Velikoj Britaniji doživelo najveći razvoj je zanimanje frizera (Elliott/Atkinson, str. 79). A to se neće tako brzo promeniti: prema procenama britanske vlade 80% zanimanja koja će se pojaviti do 2010. godine neće zahtevati univerzitetsko obrazovanje (Cruddas, 2006. str. 34-41). Mladi ljudi, a među njima i dobro obrazovani, danas u Evropi nisu samo nezaposleni iznad proseka, nego imaju i loša primanja: 37% osoba ispod 30 godina u Velikoj Britaniji, 42% u Nemačkoj i 49% u Holandiji je statistički „siromašno“ (Liddle/Lerais, 2007, str. 28).
- Istovremeno su se pojavili novi društveno-politički izazovi na koje levica nema adekvatne

odgovore. To pre svega važi za temu imigracije, koja je poslednjih godina dobila na značaju. Konceptijski odgovor levice na masivnu imigraciju u Evropu u poslednjim decenijama, koncept „multikulturalnog društva“, je doživeo dramatičan neuspeh. Stvorio je fragmentarizirana društva i marginalizovane getoe manjinskih grupa, u kojima ne dolazi do uspešne integracije i u kojima se međusobne frustracije starosedelaca i došljaka pre pojačavaju, nego što se smanjuju. A za migrante i njihovu decu ovaj koncept se pokazao kao slepa ulica, kao put ka ekonomskoj, socijalnoj i političkoj margini. To pre svega važi za doseljenike iz islamskih zemalja, gde druga ili treća generacija delom ima neprijateljskije stavove prema zapadnim društvima i njihovim vrednostima, nego što su ih imale starije generacije. Levica je diskusiju o ovakvom razvoju godinama tabuizirala i odbijala. Danas bi imigracija mogla da bude tema, gde su aktivisti i funkcioneri partija srednje levice najviše udaljeni od stavova i artikulacije interesa njihovih stalnih birača.³

- Esencijalno pasivni diskurs protiv trendova globalizacije i internacionalizacije, koji je bio karakterističan za projekat tehnokratske reformske levice – vrsta socijaldemokratskog načina igre pozorišnog TINA-diskursa („there is no alternative“) – sve češće više ne nailazi na prihvatanje kod ljudi. Oni od nacionalnih država očekuju mnogo proaktivniju ulogu od one koju je nova levica do sada bila spremna da igra. U mnogim zemljama se odvija emocionalni povratak nacionalizmu, koji se žestoko sudara sa diskursima levičarskog evropski orijentisanog establišmenta, prijateljski nastrojenog prema globalizaciji. (Cuperus, 2006, str. 65-90, Godhart, 2006, str. 30-35).
- Postoje naznake da u zapadnim društvima polako dolazi do pomeranja vrednosti, koje partije levog centra niti razumeju, niti ih politički tretiraju. Čini se da se u nekim zemljama „duh vremena“ ponovo orjentiše ka konzervativizmu;

³ Prilikom jedne YouGov-ankete u Velikoj Britaniji u vezi prioriteta buduće vlade Gordona Brauna (Gordon Brown) nedavno je 65% svih birača i 53% birača laburističke partije temu imigracije označilo kao najvažniji izazov Gordona Brauna. Istovremeno je samo 20% članova laburističke partije ovu temu doživljavalo kao prioritet.

ankete ukazuju na lagano pomeranje barometra u pravcu tradicionalno-konzervativnih vrednosti. Sociokulturalni liberalizam i relativizam vrednosti, koji je poslednjih godina obeležilo zapadna „hedonistička“ društva (i bio tako važan za tehnokratske reformiste kao legitimacija njihovog i nadalje „progresivnog“ karaktera), se sa ove perspektive sve više doživljava kao problematičan, ekscesivan i socijalno disfunkcionalan. Ovakvo raspoloženje desničari sve češće politički koriste: Nikolas Sarkozy (Nicolas Sarkozy) je u svojoj uspešnoj izbornoj kampanji veliki prostor dao „obračunu“ sa šezdesetima; u SAD su republikanci pod vođstvom Karla Rouvza (Karl Roves) strateški zasnovali svoju izbornu kampanju na „temama vrednosti“ i time iznova izradio demokrate.

Kao posledica ovih problema i protivrečnosti partije levog centra su se danas u mnogim zemljama zapadne Evrope jako otuđile od jednog suštinskog dela svojih tradicionalnih stalnih birača (Perger, 2007, str. 52-61). Upravo u običnim „popularnim“ sektorima društva partije ne mogu više komuni-kacijski i kulturno da uhvate korak; one ne govore više istim jezikom, a i ne dele probleme tog dela stanovništva. I organizaciono i infrastrukturno partije levog centra jedva da su prisutne u socijalno problema-

tičnim četvrtima mnogih evropskih velegrada. To je praznina koju popunjavaju nove desničarsko-, a u nekim zemljama i levičarsko-populistički pokreti. Marginalizovane narodne sredine sve više koriste ove pokrete kao instrument za artikulaciju svog osećaja frustracije i nezadovoljstva. Pri tom se oni doživljavaju kao snage koje se suočavaju sa svakodnevnim problemima, koje „mejnstrim“ stranke – pre svega stranke levice – prećutkuju ili potiskuju.⁴

Trenutno se partije levog centra bezuspešno suočavaju sa gubitkom verodostojnosti njihovog tehnokratskog diskursa koji je minimizirao emancipatorski potencijal politike i delu sopstvenih birača bio u stanju da ponudi samo prilagođavanje postojećim „post modernim“ ekonomskim, socijalnim i kulturnim odnosima bez alternative. Studija francuske fondacije Jean-Jaurés bliske francuskoj Socijalističkoj Partiji o životu „narodnih slojeva“ u Francuskoj citira u tom kontekstu stanovnika jednog francuskog predgrađa koji kaže: „Nismo mi ti koji su postali apolitični, političari su postali apolitični“. Kao posledica takvog razvoja po prvi put se nakon mnogih decenija prikazala mogućnost sloma one socijalne alijanse, na kojoj je strateški počivala sposobnost progresivnih partija da formiraju većinu – alijanse između nižih slojeva i nižih srednjih slojeva.⁵

Potreban je novi projekat

Levi centar se s obzirom na ovakvu situaciju nalazi pred zadatkom da formuliše novi, ideološki politički prrojekat koji će biti u stanju da zadobije većinu. Ovaj projekat mora da se oslobodi uskog ekonomizma tehnokratskih reformskih projekata „trećeg puta“ bezodustajanja od strateškog terena društvenog centra. To ne može da predstavlja povratak konceptima sedamdesetih i osamdesetih godina i njihovim predstavama o socijalnoj državi i solidarnosti. Društvena i ekonomska baza za to je verovatno trajno

izgubljena. Mnogo je potrebniji poitički diskurs koji će s jedne strane pravilno interpretirati ambicije koje postoje unutar stanovništva – to je bila i jedna od značajnih pozitivnih strana projekta „novog centra“ i on nikako ne sme da bude napušten – ali s druge strane i voditi računa o rastućim strahovima ljudi u svetu koji biva sve nepregledniji (up. Senett, 2006, str. 83-130, Bauman, 2006.). Ovaj diskurs mora da stavi tačku na stigmatizaciju određenih grupa stanovništva („gubitnici u procesu modernizacije“, „ču-

⁴ V. Flecker, 2007. i Guilbert/Mergier, 2007. Anketa laburističke partije među simpatizerima Britanske Nacionalne Partije o tome koji pojmovi ih asociraju na BNP, dovela je do deprimirajućeg rezultata po laburiste: „free speech“ i „fairness“ su bili pojmovi koje su stalne birače laburista u prvom redu asocirali na BNP.

⁵ Pri tom ne bi trebalo imati pogrešne predstave o političkom karakteru ovog procesa. Ovim ljudima nije stalo da savladaju sistem, već da učestvuju u njemu. Radi se umnogome o „failed consumers“ (Zygmunt Bauman), o ljudima, čija se ambicija sastoji u posedovanju efektivnog učešća u modernom (zapadnom) potrošačkom društvu. Problem koji ova grupacija, koja se oseća odbačenom, ima sa receptima političkog mejnstrima ne ogleda se toliko u ciljevima po sebi, koliko u negativnim ili nezadovoljavajućim rezultatima koji su proistekli u njihovoj životnoj realnosti

vari poseda“) i prizna da se niz promena poslednjih godina najčešće negativno odrazio na veliki broj ljudi. Tu se misli na gubitak dohotka i radnih mesta, rastuću nesigurnost u radnim odnosima, rastuće socijalno otuđenje u društvu koje etnički i kulturno postaje heterogeno⁶, rastući pritisak na radnom mestu radi postizanja što većeg učinka i sve veći pritisak po pitanju zahteva za mobilnost sa odgovarajućim posledicama na lične perspektive ljudi. „We have talked about Sweden, not about Swedes“ objašnjavao je prilikom jedne diskusije u Londonu nekadašnji švedski socijaldemokratski ministar poraz svoje partije na poslednjim izborima. Ukoliko levi centar želi ponovo da bude u stanju da formira većinu, potrebno je da ponovo uspostavi vezu između svog diskursa i životnih realnosti svog biračkog tela.

Istovremeno je neophodno pravazići ideološke tabue levice, pre svega pitanje imigracije; po ovom pitanju je leвица kao ni u kojoj drugoj oblasti odbijala da pogleda u oči društvenim realnostima. Ovo odbijanje je u znatnoj meri doprinelo njenom otuđenju od delova stalnog biračkog tela (Cuperus, 2006, str. 101-120, Hillebrand, 2007, str. 25-44).

Osım toga leвица mora da razjasni svoj odnos prema nacionalnoj državi i pitanjima nacionalnog identiteta. Činjenica je da je nacionalna država u poslednjih 100 godina bila centralni instrument levice radi postizanja političkih i socijalnih ciljeva, a da do sada nije pronađena zamena za vršenje te uloge. Deluje jasno, da se mnogi ljudi nadaju da će nacionalna država preuzeti aktivniju ulogu i to u svojstvu „protektora“, a ne izvršioca globalizacije, kako se predstavljala u mnogim slučajevima, pa i tamo gde je na vlasti bio „treći put“. Umetnost će se ogledati u tome da se pozitivno propagira nacionalna država u sopstvenu korist, a istovremeno nastavi putem

evropskih integracija. To implicira da bi i sama Evropska Unija trebalo da igra aktivniju ulogu u otklanjanju negativnih strana procesa globalizacije.

Na kraju leвица mora ponovo da pokaže i koje oblasti želi da osvaja i koristi u interesu biračkog tela stranaka levog centra. Poslednjih godina je skoro isključivo boravila u oblasti „mekih“, socijalnih i kulturnih tema sa predznakom liberalne interpretacija prava pojedinaca i posebnih interesa, a „tvrdu“ ekonomsku, fiskalnu i političko-institucionalnu oblast je u velikoj meri proglasila „no-go“ područjem za levičarsku politiku. S obzirom na rastuću socijalnu nejednakost i blokirane šanse za napredovanja u nižim i srednjim socijalnim slojevima takav stav neće moći da opstane.⁷

Paralelno levi centar mora najzad ponovo da započne diskusiju o dugoročnim društvenim pitanjima i to ne samo iz oblasti ekologije. Koliko god da su i socijalne i ekonomske promene dovele do promena „likvidne moderne“ (Zygmunt Bauman) u pravcu nespokojstva i statusnih strahova, koje su zadirale duboko u klasične srednje slojeve, toliko je ipak jasno da znatan deo stanovništva u zapadnim društvima smatra da je „socijalno pitanje“ za dogledno vreme u velikoj meri rešeno. Suženi ekonomizam koji se ne suočava sa pitanjima vođstva i kvaliteta života, pitanjima prostora za mogućnosti individualnog i kolektivnog razvoja i oblikovanja, niti ih politički artikuliše, je za ovu sredinu sa stanovišta politike i pogleda na svet samo delimično atraktivan. Isto toliko neatraktivna je doduše i ideologija „socijalnog pesimizma“ (Zaki Laidi), čiji centralni element predstavlja u prošlost usmerena utopija povratka modelima šezdesetih i sedamdesetih godina i koja isključivo negativno interpretira društvene i ekonomske promene poslednjih decenija.

⁶ O negativnim posledicama etničke i kulturne heterogenosti po socijalni kapital i socijalnu sredinu v. Putnam, 2007, str. 137-174)

⁷ Inspiracija bi mogla da dođe iz neočekivanog pravca: Demokratska partija u SAD nakon dugo vremena ponovo započinje ozbiljnu diskusiju o „redistribution“, tj. politici preraspodele. Up. Democratic hopeful push for new way beyond Clintonomics, u FinancialTimes od 15.06.2007.

I prava se obnavljaju

U poslednje vreme se svim ovim problemima pridružio i sledeći izazov: i prava se modernizuju. Poslednjih godina je barem retorički došlo do oprostaja od neoliberalnih radikalizama i postoji pokušaj uspešnog ponovnog osvajanja političkog terena društvenog centra. Ova nova orijentacija je i implicitno priznanje duboko ukorenjenih ključnih elemenata političkog projekta levog centra u zapadnim društvima. Ovo „recentriranje“ konzervativnih može se u različitim oblicima uočiti kod mnoštva zemalja: Džordž V. Buš (George W. Bush) je pobedio na dvema izbornim kampanjama obećavši saosećajni konzervativizam (compassionate conservatism); švedski konzervativci pod Frederikom Rajnfeldom (Frederik Reinfeldt) su se u velikoj meri obavezali da će da održe švedsku socijalnu državu i na taj način su pobedili na izborima „tehnokratski“ vrlo profesionalnu vladajuću demokratiju; CDU (nemačka Hrišćansko-demokratska Unija) je nakon što je zamalo pretrpela poraz tokom svoje „Angie“ – izborne kampanje ponovo navukla mnogo tradicionalnije hrišćansko-demokratsko ruho; konačno i u Velikoj Britaniji se konzervativna partija pod vođstvom Dejvida Kamerona (David Cameron) odlučila za iznenađujuću promenu pravca. Kameron priznaje neophodnost javnih investicija kao i državnog zdravstvenog sistema NHS, zalaže se za neophodnu zaštitu čovekove okoline i brak među homoekscualcima. U Francuskoj je Nikolas Sarkozy u svojoj izornoj kampanji propagirao ne samo „dostojanstvo rada“ i lacističku republiku, nego je za svoje potrebe koristio i „svece“ francuske levice kao što su Viktor Igo (Victor Hugo) i Žan Žaur (Jean Jaurés). Strategija ovog novog konzervativizma light krije se u tome da se ciljevi levog centra sami po sebi – određena mera socijalne brige i solidarnosti, ali i naglašavanje šansi za obrazovanje i prava nacionalnih manjina – više ne dovode u pitanje, već put za njihovo dostizanje. Država često predstavlja neprimeren, preskup i često trom instrument za dostizanje tih ciljeva. Tržište, privatni ponuđači i dobrovoljno angažovanje to mogu mnogo bolje. U suštini se radi o konzervativnoj igri slogonom, uz pomoć kojeg je SPD (Socijaldemokratska partija Nemačke) 1998. pobedila na izborima protiv Helmuta kola (Helmut Kohl): „Mi nećemo sve raditi drugačije, ali ćemo mnogo toga raditi bolje“. Isto

danas obećava nova „blaga“ desnica: „Mi nećemo sve raditi drugačije, ali ćemo mnogo toga raditi bolje – i jeftinije“. (Up. Dürr, 2007, str. 18-20). Trenutno partije levog centra još nisu našle odgovarajući odgovor na to. Ponuda da će dobiti sličnu ekonomsku i socijalnu politiku kao što je ona koju vodi levi centar, ali bez njegovih društvenih i kulturno-političkih osobenosti, za birače u najrazličitijim sredinama izgleda zvuči vrlo privlačno.

Kontrastrategija će morati da usledi na raznim frontovima. Njena ključna tema bi verovatno trebalo da bude pitanje uloge države. Tu se vizije socijalnih i društvenih sistema nove desnice i nove levice ipak razlikuju: u pitanju koju ulogu država treba da ima ubuduće kada se radi o uslugama društva, javnim dobrima i prilikom kreiranja šansi za razvoj pojedinaca i kolektiva u društvima koja postaju sve više nejednaka. Mnoge stvari govore u prilog tome da je u vreme rastuće nesigurnosti za mnoge ljude vizija jake, aktivne države atraktivnija od vizije sistema u kojem su (i) usluge socijalnih i obrazovnih sistema izvučene iz oblasti prava državljana i smeštene u arbitrarnu, selektivnu i humanitarnu oblast nevladinog ili komercijalnog sektora. Upravo u vremenima rastuće životne i profesionalne nesigurnosti trebalo bi da postoji mogućnost odnošenja pobeđe u ovakvom političkom sukobu.⁸

Pravo na inventar, „droit de l’inventaire“, je ono za šta je Lionel Žospen (Lionel Jospin) pokušao da se izbori za francusku levicu krajem Miteranove (Mitterand) ere. Upravo je pravo na vršenje inventara ono na šta evropska leвица sada mora da se pozove kada se radi o ophođenju sa tehnokratskim reformskim projektom iz protekle decenije. Zahteva se kritička diskusija o tome šta je odatle potrebno zadržati, a šta se za aktuelno stanje stvari čini neprikladnim, prevaziđenim i zahteva zamenu novim političkim idejama. Ova socijaldemokratska osobina reformskog revizionizma ne bi trebalo da se zaustavi ni pred projektima „trećeg puta“. Pri tom vremena nisu takva da bi etablirane partije – bez obzira da li se radi o levičarskim ili desničarskim – za formulaciju atraktivnih i integrativnih novih projekata mogle da računaju sa puno vremena. Paralelno sa gubitkom

⁸ O klimi društvene nesigurnosti v. i Neugebauer, 2007

verodostojnosti političkih partija na delu je mnogo dalekosežniji process postepenog delegitimiranja sveukupnog političkog sistema, čiji demokratsko-participativni sadržaj zapanjujuće veliki broj ljudi sve više dovodi u sumnju: u okviru Galupove ankete kra-

jem 2006. godine samo 30% Britanaca, 28% Italijana, 21% Francuza i zastrašujućih 18% Nemaca je pozitivno odgovorili na pitanje "da li država vlada u skladu sa voljom naroda".⁹

Literatura

- Bauman, Zygmunt (2006) *Liquid Life*, Cambridge Cruddas, Jon (2006) *Neo-Classical Labour*, u *Renewal*, tom 14, br. 1, 2006, str. 34-41
- Cuperus, René (2006) *European Social Unease – A threat to the EU?*, u: *Internatioale Politik und Gesellschaft*, br. 1/2006
- Cuperus, René (2006) *Populism against Globalisation: A new European Revolt*, u: *Rethinking immigration and Integration: a New Centre eft Agenda*, Policy Network, London, str. 101-120
- Dauerstädt, Michael (2007) *Incrasing Europe's prosperity*, u: *Internationale Politik und Gesellschaft*, br. 1/2007, str. 28-46
- Dürr, Tobias (2007) *Das sozialdemokratische Paradox*, u: *Berliner Republik*, br. 3/2007, str. 18-20
- Elliott, Larry/Atkinson, Dan (2007) *Fantasy Island*, London. Flecker, Jörg (2007), *Changing working life and the appeal of the extreme right*, Aschgate, Aldershot.
- Goodhart, David (2006) *National Anxieties*, u: *Prospect*, br. 6/2006, str. 30-35
- Guibert, Philippe / Mergier, Allain (2007) *La decenseur social – Enquete sur les millieux populaires*, Fondation Jean-Jaurés (PLON, Paris Hillebrand, Ernst (2007) *Migration and Integation – The errors of the European Left*, u: *Rethinking immigration ad integration: a New Centre Left Agenda*, Policy Network, London, str. 35-44
- Liddle, Roger/Lerais, Frederic (2007) *Europe's Social Reality / A Consultation Paper from the Bureau of European Policy Advisers*, European Commission, Brussels, str. 30
- Neugebauer, Gero (2007) *Politische Milieus in Deutschland. Die Studie der Friedrich/Ebert/Stiftung*, Verlag J.H.W. Diety, Bonn
- Perger, Werner A. (2007) *Die Lage dre Progressiven I Europa*, u: *Berliner Republik*, br. 3/2007.
- Putnam, Robert (2007) *E Pluribus Unum> Diversity and Community in the Twenty/first Century*, u> *Scandinavian Political Studies*, tom 30 br. 2/2007, str. 137-174
- Sennett, Richard (2006) *The Culture of New Capitalism*, London 2006.

Dosadašnja izdanja „Vizije i opcije za jugoistočnu Evropu“

1. Uticaj Evropske Unije na evropski socijalni model i socijalnu koheziju Lothar Witte – Dr.Heinrich Sassenfeld	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2006/10.EvropskiSocijalniModel.pdf
2. Nova politička ekonomija evropskog(ih) socijalnog(ih) modela Patrick Diamond	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2006/25.Nova_politicka_ekonomija.pdf
3. Evropski privredni i socijalni model – geografska karta različitih interesa Marius Busemeyer, Christian Kellermann, Alexander Petring, Andrej Stuchlik	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2006/26.Evropski_privredni_i_socijalni_model.pdf
4. Socijaldemokratski program nakon proširenja Evropske unije Christoph Zöpel	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2006/27.Socijaldemokratski_program_nakon_prosirenja_Europske_unije.pdf
5. Madjarski nemiri Michael Ehrke	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2007/4.Madjarski_nemiri-Simptom_centralno-evropske_krize.pdf
6. Socijalna pravda za 21. stoleće grupa autora	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2007/7.Socijalna_pravda_za_21.stoljece.pdf
7. Prema revidiranome evropskom socijalnom modelu Anthony Giddens	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2007/11.Prema_revidiranome_europskom_socijalnom_modelu.pdf
8. Evropa regiona grupa autora	http://www.fes.org.yu/thira_files/publikacije/2007/17.evropa_regiona.pdf

Dosadašnja izdanja „Materijali o socijalnoj demokratiji“

SPD i mediji Anja Kruke (Anja Kruke)	www.http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/19.gledati%20svet%20ozn_ova.pdf
O modernizaciji berlinskog programa – Bez lažnog pijeteta! Fric V. Šarpf (Fritz W. Scharpf)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/20.za%20modernizaciju%20berlinskog%20programa.pdf
Godinu dana kasnije: Istočna i srednja Evropa u krizi pristupanja Mihael Erke (Michael Ehrke)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/21.godinu%20dana%20posle.pdf
O fleksibilnoj primeni Pakta stabilnosti Angelika Šval-Diren (Angelica Schwall-Düren)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/22.fleksibilna%20primena%20umesto%20striktnog%20pridzavanja.pdf
Kapitalizam i socijalna tržišna privreda Iring Fečer (Iring Fetscher)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/23.kontroverze.pdf
Socijalistička internacionala i globalna demokratija Kristof Cepel (Kristoph Zöpel)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/12_socijalisticka_internacionala_i_%20globalna_demokratija.pdf
Liberalna iluzija nakon izbora: zajedničko tržište bez političke unije Mihael Dauderštet (Michael Dauderstädt)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/13_liberalna_iluzija_posle_odrzanih_referenduma.pdf
Novi akcenti u socijalnoj politici Volfgang Šreder (Wolfgang Schröder)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/26.novi%20akcenti%20u%20socijalnoj%20politici.pdf
O koristi velike koalicije u prelaznim periodima Klaus Šenhoven (Klaus Schönhoven)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2005/27.stabilnost%20umesto%20zatsija.pdf
Granice Evrope – Kulturni relativisti i kulturalisti Hajnc Tajzen (Heinz Theisen)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2006/21.Granice_Evrope.pdf
Sve zavisi od sistema za usmeni prenos informacija – Predrasude o izbornim kampanjama, istraživanjima javnog mnjenja, izvestavanju i odlukama Krista Hategan (Christa Hategan)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2006/22.Sve_zavisi_od_sistema_za_usmeni_prenos_informacija
Bolja socijalna drzava Matijas Placek (Matthias Platzaeck)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2006/23.Bolja_socijalna_drzava.pdf
Madjarski nemiri – simptom centralno-evropske krize pristupanju Evropskoj uniji? Mihael Erke (Michael Ehrke)	http://www.fes.org.yulthira_files/publikacije/2006/24.Madjarski_nemiri.pdf

